collection of 18th-century finds was collected in the fill soil (about 40 000 finds), creating opportunities for comprehensive research on the material cultural from this period. The remains of 20th-century buildings were also recorded in the excavated plot.

Raimonda Nabažaitė

Tyrinėjimai Turgaus, Pakalnės ir Bastionų gatvėse

2010 m. pagal tarp bendrovės „Energetikos objektų statyba“ ir BRIAI pasirašytą sutartį buvo atlikti žvalgomieji tyrinėjimai ir žvalgymai Klaipėdos senamiesčio ir priemiesčio teritorijoje: Turgaus, Pakalnės ir projektuojamos Bastionų gatvių atkarpose. Prieš žemės judinimo darbus, susijusius su elektros kabelio tiesimu, buvo ištirti 8 šurfai (18 m²), vėliau atlikti 361,6 m ilgio (iš viso 162,72 m²) trasos žvalgymai, suskirsčius ją pagal gatves į 3 atkarpas (1 pav.).

Tyrinėjimai pradėti **Bastionų gatvėje**, kurioje po II Pasaulinio karo buvo itin plėtojama pramoninė-gamybinė veikla. Anuo metu stovėję sandėliai šiuo metu yra nugriauti, vietovė apleista. Ankstesnę žmogaus veiklą liudytų istoriniai duomenys, pagal kuriuos šioje teritorijoje galima tikėtis XVIII a. II pusėje užsimezgusios Pelenyno gyvenvietės. Nors ši vietovė tiek istoriškai, tiek archeologiškai dar mažai pažinta, anksčiau atlikti tyrimai rodo čia buvus kiek ankstesnių žmogaus materialinės kultūros pėdsakų, apimančių XVII a. II pusės / pabaigos – XVIII a. laikotarpį (*ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 340–341).

2010 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu šurfe 1 buvo aptiktas ant įžemio (1,4 m gylyje) susiformavęs apie 50 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuris žvalgytos trasos duomenimis dar tęsiasi Š ir P kryptimi nuo tyrinėto šurfo. Surinkti radiniai (2 pav.): kepimo lovys, lėkščių, puodų briaunos, dugnai, karniziniai kokliai su gulinčio liūto atvaizdu, akantais leistų sluoksnį datuoti XVII a. II puse – XVIII a. Bastiono gatvės Š dalyje šurfe 2 nuėmus intensyvų griuvenų, statybinio laužo sluoksnį, 30 cm gylyje buvo atidengta pamato apatinė akmenų eilė, rišta kalkių skiediniu, kuri itin suardyta niveliuojant teritoriją ir pilant statybines atliekas. Neatradus pastato aplinkai priskirtinų radinių, kol kas jo chronologinė priklausomybė lieka neaiški. Statybinių atliekų sąvartyne tarp XX a. fabrikinių pilnavidurių ir tuščiavidurių plytų pasitaikė ir gelsvos spalvos olandiškų plytų, pagal išmatavimus būdingų XIX a. I pusei – viduriui. Kiti stambūs raudonai degtų plytų fragmentai pagal pločio ir storio matmenis artimi XVII a. II pusės – XVIII a. Klaipėdoje randamiems plytų dydžiams. Šių griuvenų kontekste pasitaikė ir šamotinė plyta su švediškų įrašu „HÖG*(?)*ANÄS S*(?)*“, ir rudai glazūruoto fabrikinio plokščiojo koklio fragmentas su dalinai išlikusiu firminiu įspaudu bei data: „W. Kers.. VEL.. Verbands.. 19..“ .

Pakalnės gatvėje ištyrus 2 šurfus (3 ir 4), fiksuoti tik XX a. supiltiniai bei perkasti požeminių komunikacijų sluoksniai. Vertingiausia Pakalnės gatvės dalis išskirta tik atliekant trasos archeologinius žvalgymus nuo 101 iki 132 atkarpos metro (1 pav.), kurioje 25 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus atidengė 31 m ilgio mūras, orientuotas ŠR–PV (60–240°) kryptimi. Išsiaiškinta, kad apie 90 cm storio mūro statybai buvo naudojami 0,5–1,1 m skersmens lauko rieduliai, kurių tarpai užpildyti skaldytais akmenimis, rištais kalkių skiediniu (3:a, b pav.). Žvalgymų metu atidengus tik dalį pamatų ir neradus radinių, mūro chronologinį ir funkcinį kontekstą bus galima paaiškinti atei-

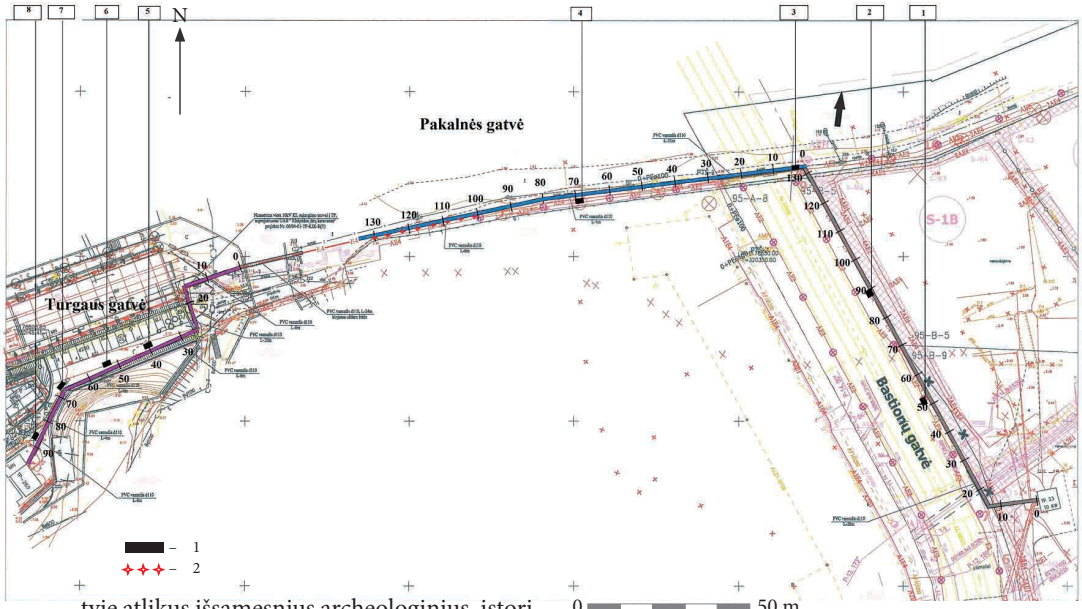

tyje atlikus išsamesnius archeologinius, istorinius, kartografinius tyrimus. Paraleliai šioje atkarpoje buvo užfiksuotas degėsių sluoksnis, einantis ant mūro paviršiaus, ir trasos Š sienelės pusėje pereinantis į duobių kontūrus (3:c pav.). Tai leidžia juos susieti su deginimu susijusia veikla, vykdyta jau vėlesniu laikotarpiu.

1 pav. Tyrinėtų šurfų ir žvalgytos trasos situacijos planas Bastionų, Pakalnės ir Turgaus g. atkarpose: 1 – šurfų vietos, 2 – akmenų mūro siena. R. Nabažaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated test pits and the monitored trench in the segments of Bastionų, Pakalnės, and Turgaus Streets: 1 – test pit sites; 2 – the stone wall.

Turgaus gatvės atkarpoje dėl intensyvesnės šios teritorijos istorinės raidos buvo ištirti 4 šurfai palei išorinį miesto gynybinį bastioną, dar vadinamą Jono kalneliu. 2006 m. atlikus archeologinius tyrimus, netoliese (buvusio Konditerijos fabriko aplinkoje) buvo archeologiškai ištirta ir lokalizuota XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios Šv. Jono bažnyčia, minėta istoriniuose šaltiniuose (*ATL 2006 metais,* V., 2007, p. 258–265). Ši sakralinę funkciją turėjusi vietovė XVII–XVIII a. pradėjus miestą juosti gynybiniais bastionais ir perkėlus XVIII a. pradžioje bažnyčią į naują vietą, tapo gynybinių įtvirtinimu dalimi.

2 pav. XVII a. II pusės – XVIII a. radiniai iš kultūrinio sluoksnio Bastionų gatvėje. R. Nabažaitės nuotr.

Fig. 2. Finds from the second half of the 17th–18th centuries from the cultural layer on Bastionų Street.

Tyrimais ir žvalgymais išsiaiškinta, kad palei išorinį bastiono šlaitą vyrauja daugiau kaip 50 cm storio molio sluoksnis, kurio apa-

čia pagal šurfų 5, 6 sluoksnių stratigrafiją užfiksuota 0,8–1,05 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus. Šis sluoksnis susijęs su bastionų formavimu, kuriais miestas apjuostas XVII–XVIII a. Šurfo 7 duomenimis, 1,15–2,85 m gylyje buvo rastas tamsiai rudas kultūrinis sluoksnis su organikos ir griuvenų intarpais. Jame buvo aptikta ir chronologiškai artimų stovėjusios bažnyčios laikotarpiui radinių (4 pav.): odinio apavo, medinio dangčio, molinės keptuvės dalis, žaliai glazūruotų koklių, lėkščių ir kitos buitinės keramikos fragmentų, būdingų XVI a. II pusei – XVII a. Virš šio sluoksnio iki dabartinio žemės paviršiaus fiksuotas apie 1 m storio supiltinis XVII–XVIII a. sluoksnis su to laiko buitine ir statybine keramika (5 pav.), kitokiais radiniais. Iš nedidelio ištirto ruoželio kartu su žvalgytos trasos dalimi buvo surinkta arti 400 radinių, tarp kurių išskirtini su gamybiniais defektais. Tai pasakytina apie buitinės keramikos fragmentus su įtrūkiais dirbiniuose, kuriuose įtekėjusi glazūra. Be buitinės keramikos, rasta ir koklių fragmentų, kurių dauguma padengti tik baltu angobu, o kiti visai neglazūruoti. Vienas iš jų rodytų nelabai pavykusį bandymą atskiras reljefines augalinių motyvų dalis išryškinti glazūros potėpiais, kurie po nekokybiško degimo išsikorėjo ir prarado pirminę spalvą. Šiame sluoksnyje buvo aptikta ir molinių pasvarų, statybinės keramikos fragmentų. Kad atliekos galėjo būti pilamos dar prieš formuojant šioje vietoje bastioną arba jo šlaitus, rodytų sluoksnių stratigrafija, kurioje priesmėlingas radinių

3 pav. Dalinai atidengto 31 m ilgio mūro dalis (a, b) bei degėsių sluoksnis, žymintis duobės kontūrą (c). R. Nabažaitės nuotr.

Fig. 3. A partially unearthed section of the 31 m long masonry wall (a, b) and the layer of small pieces of charcoal marking the contour of a pit (c).

0 5 cm

4 pav. XVI a. II pusės – XVII a. radiniai iš kultūrinio sluoksnio Turgaus gatvėje R. Nabažaitės nuotr.

Fig. 4. Finds from the second half of the 16th–17th centuries from the cultural layer on Turgaus Street.

0 5 cm

5 pav. XVII–XVIII a. supiltinio buitinių, statybinių ir kitokių atliekų sluoksnio radiniai iš Turgaus gatvės. R. Nabažaitės nuotr.

Fig. 5. Finds from the 17th–18th-century household, construction, and other waste fill layers on Turgaus Street.

sluoksnis yra žemiau bastiono su nuolydžiu į R pusę. Tikėtina, kad ši atliekų koncentracijos vieta sukaupta Šv. Jono bažnyčiai prarandant savo funkciją, kurią pagal istorinius duomenis būtų galima sieti su laikotarpiu po 1678 m., kai bažnyčia sudegė per miestą nusiaubusį gaisrą. Šis supiltinis sluoksnis įdomus ir tuo, kad jame aptikta nedidelė medinės nesudėtingos konstrukcijos greičiausiai pašiūrės dalis, kuri buvo įkasta į vadinamąjį supiltinį buitinių atliekų sluoksnį ir vėliau užpilta pilant bastioną.

Tęsiant tyrimus aukščiausioje tirtos Turgaus gatvės atkarpoje, šurfe 8 2,1 m gylyje aptiktas smulkių lauko riedulių grindinys. Dėl aukščiau atkastų požeminių komunikacijų, perpus susiaurinusių šurfo apimtį, šioje vietoje toliau nebesigilinta. Be grindinio, šios atkarpos aplinkoje užfiksuota atvirkštinė stratigrafija, kuria nustatyta, kad paviršinio sluoksnio su XVII a. radiniais ir žmogaus šlaunikauliu turinys yra ankstyvesnis nei po juo esančio griuvenų sluoksnio su baltai ar juodai glazūruotais kokliais, datuojamais XVIII a. II puse. Sluoksnis galėjo būti perklostytas įrenginėjant šiluminę trasą, kuri buvo užfiksuota žvalgymų metu.

The investigations on Turgaus, Pakalnės, and Bastionų Streets

During the evaluation, 8 test pits (18 m^2) were excavated and the digging of a 361.6 m long trench (162.72 m^2) monitored (a total of 180.72 m^2) in segments of Turgaus, Pakalnės, and planned Bastionų Streets in Klaipėda (Fig. 1).

This segment's earliest layer, which contained finds from the second half of the 17th–18th centuries, was recorded during the evaluation on Bastionų Street (Fig. 2).

The metre 101–132 segment of Pakalnės Street, where a stone wall ran NE – SW (60º–240º), should be deemed the most valuable part of the street (Fig. 3). It was ascertained that fieldstones, the gaps filled with split stones and lime mortar, had been used to build the roughly 90 cm high wall. As no finds were discovered during the evaluation, it is difficult to date the 31 m long wall, but a more comprehensive investigation in the future would allow the structure's functional significance and chronological context to be ascertained

From the field evaluation conducted in a segment of Turgaus Street, it was ascertained that a layer of clay over 50 cm thick predominates along the bastion's inner slope. This layer is connected with the creation of the bastions, which ringed the city in the 17th–18th centuries. After excavating test pit 7 and monitoring the construction trench, it was determined that prior to creating the bastion or its slopes in this part of the city in the 17th–18th centuries, household and construction waste was intensively dumped here (Figs. 4–5), in the vicinity of which was discovered part of a simple wooden structure, probably a shed. Under this 1 m thick layer was recorded a cultural layer from the second half of the 16th–17th centuries, which is chronologically close to the environment created during the existence of the Church of St John that stood nearby. The undisturbed paving, which had been created using small fieldstones and recorded at a depth of 2.1 m in test pit 8, should be ascribed to this context.

Roma Songailaitė

MLIM saugyklos vietos tyrimai

2010 m. spalio 4 – lapkričio 6 d. MLIM saugyklų pastato užstatomoje teritorijoje vykdyti archeologiniai tyrimai. MLIM būsimoji saugykla kartu su muziejaus pastatu yra Klaipėdos senamiestyje (U17) (UK 27077). Sklypas, kuriame išsidėstys muziejaus pastatų kompleksas, ribojamas Didžiosios Vandens, Bažnyčių, Vežėjų ir Daržų gatvių. Buvę senieji MLIM adresai – Didžioji Vandens g. 4 ir Didžioji Vandens g. 6 Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. vasario 27 d. įsakymu AD1319 pakeisti į adresą Aukštoji gatvė / Didžioji Vandens g. 2.

MLIM sklypo gretimybėse žvalgomieji tyrimai 1980 m. vykdyti 179 kvartale. „Viena perkasa kasta šalia namo Daržų g. 6, likusios 3 iškastos šalia namų Daržų g. 14 ir 14B. Ištirtas 44 m^2 plotas. Daržų g. 14B kultūrinis sluoksnis datuojamas XVII a. pradžia – viduriu. Sklype gausiai buvo randama fajansinių pypkių ir akmens masės bokalų nuolaužų, kas rodytų buvusius užeigos namus“ (Paleckis E., Gyvenamųjų namų komleksas Klaipėdoje, Daržų g. 5, 6, 14 ,14B, *MLIM*, Pg. 8258).